

ZWARTE GATEN

Habitus van Radna Fabias

Het gebeurt niet vaak dat critici een poëziedebuut unaniem tot meesterwerk uitroepen, maar *Habitus* van Radna Fabias is volkomen terecht binnengehaald als een rijp en overrompend boek. Fabias (1983), afkomstig uit Curaçao, studeerde aan de Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht en schreef al jaren poëzie, maar heeft gewacht met publiceren totdat haar werk echt goed was. In mei 2018 ontving ze voor *Habitus* de C. Buddingh'-prijs: zelden zal het voor een jury zo gemakkelijk zijn geweest de allerbeste aan te wijzen.

De vormgeving van het boek is al opmerkelijk. Het omslag is zwart, met witte letters, maar in het kaft zijn vier ronde gaten aangebracht waarachter een antracietkleurig schutblad te zien is. We kijken door het zwart heen om op een andere zwarttint te stuiten. De afdelingen in de lijvige bundel zijn met zwarte bladzijden van elkaar gescheiden. Bij een dichter die haar Caribische afkomst benadrukt, moet dat wel een statement zijn. Halverwege de bundel staat een gedicht met de titel 'de zwartheid van het gat', dat als volgt begint:

zwarte gaten zijn raar
zwarte gaten zijn de wonderlijkste
objecten in het heeral

De zwaartekracht in dit gebied is "zwart / sterk zwart en sterk / niets kan eraan ontsnappen zo sterk". Het astronomische verschijnsel staat hier symbool voor ondoorgrondelijke raadsels met een onweerstaanbare aantrekkingskracht. Misschien is de poëzie zelf zo'n raadsel, maar alles wat te maken heeft met seksualiteit, etniciteit en religie valt er eveneens onder. Wat weten we van onszelf en van de wereld? En hoe geven we uitdrukking aan wat we ervaren zonder afbreuk te doen aan het mysterie?

De titel *Habitus* duidt op een, mogelijk zwaar-bevochten, levenshouding, een bewust ingenomen standpunt dat de dichter ertoe in staat stelt de toevloed aan verwarrende indrukken tegelijkertijd te ervaren en te observeren. Fabias is een betrokken waarnemer, die er tegelijk in slaagt zich te laten voeren en daarbij de lezer mee te slepen, én een kri-

tische distantie te behouden. Het werk is lyrisch, retorisch effectief, afwisselend teder en keihard, en hier en daar ook heel grappig. De spanning tussen overgave en afstandelijke beschouwing heeft ongetwijfeld te maken met het besef in ten minste twee werelden te leven. In een van de gedichten bidt een teruggekeerde migrant om opheffing van zijn gespletenheid – waarschijnlijk tevergeefs.

De bundel opent met een zes pagina's lange evocatie van het dorre eiland waarmee de dichter zich verbonden voelt, terwijl ze toch steeds de problematische kanten ervan belicht. Het ritme is vrij en indringend, de regels variëren enorm in lengte, en strofen die aan de linkermarge beginnen worden beantwoord door passages die rechts zijn uitgelijnd. De zinnen ontwikkelen zich fugatisch, of misschien moet je de techniek vergelijken met een estafette, waarin de ene woordgroep steeds het stokje overgeeft aan de volgende. Zo opent de bundel:

velgen
de onberispelijk opgepoetste in de zon
glimmende velgen
te groot en
te duur voor de auto's waaronder ze draaien
de geblindeerde ruiten van de auto's met de
glimmende velgen
de ver naar achteren leunende bestuurders van
de auto's met de geblindeerde ruiten en de
glimmende velgen

Stap voor stap wordt er een traag swingende wereld opgeroepen van stoffige wegen met gaten in het wegdek, dronken mannen die mollige vrouwen bezwangeren, Spaanstalige soaps en irritante toeristen, dit alles onder een genadeloos blauwe lucht.

Fabias maakt in de meeste gedichten overvloedig gebruik van herhalingsfiguren. Dat is interessant, omdat ze schrijft over culturele patronen die zich generatie op generatie reproduceren, niettegenstaande het verlangen van mensen juist daaraan te ontsnappen. Meermalen schrijft Fabias over

moeders en grootmoeders die zorgzaam en dominant op het belang van procreatie hameren, hoewel ze daarvan zelf vaak meer verdriet dan vreugde hebben ondervonden. In het laatste gedicht neemt de dichter zich heilig voor het gedrag van haar moeder niet te reproduceren:

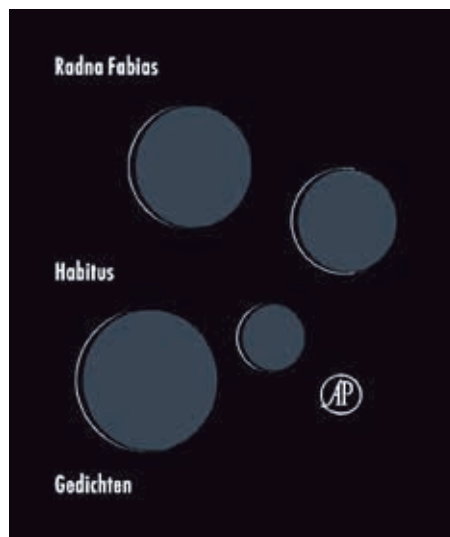
omdat ik van mijn moeder houd bezweer ik de
herhaling vanuit mijn afgeklemde eierstokken
mijn afgeklemde eierstokken zijn schoon
mijn afgeklemde eierstokken zijn schitterend
mijn afgeklemde eierstokken zijn vervaardigd
van reactieve metalen

Het is een pijnlijke paradox dat de herhaling wordt afgezworen in de vorm van een drammen de anafoor.

Pernicieuze patronen die moeilijk te doorbreken zijn vinden we vanzelfsprekend overal waar mensen met elkaar proberen om te gaan. Rijk staat tegenover arm, mannen behandelen vrouwen slordig als lustobjecten, racisme is alomtegenwoordig. Met de verbijstering van een relatieve buitenstaander schetst Fabias de politiek-correcte belevingswereld van vlotte tweeverdieners en bakfietsmoeders, die met het milieu en de derde wereld begaan zijn voor zover hun dit goed uitkomt. Dodelijk geestig is bijvoorbeeld een als enquête afgedrukte tekst waarbij men met ja of nee kan antwoorden. De lijst omvat onder meer de volgende items: “festivals verre reizen cerebraal geseclariseerde meditatie geestverruiming in het weekend”, “polyamorie”, “verlammende nuance” en “fotograferen van te consumeren voedsel”.

Het lachen vergaat je echter bij het gedicht ‘aantoonbaar geleverde inspanning’, dat een omschrijving geeft van de verstikkende normen die een aspirant-Nederlander geacht wordt te internaliseren:

de ballotant kan fietsen zonder zijwielen
weet hoe kleding aan te passen aan
weersomstandigheden
kan zonder jas naar buiten als het 15 graden is
gebruikt de heupen minder bij het dansen

Betreft het hier nog uiterlijkheden, verderop in het gedicht gaat het echt om hoe je moet denken: “weet ook niet wat de gevluchte mensen moeten / is breed gesocialiseerd” en “heeft haar toon gematigd / beheerst de woede / heeft de wijsvinger op zichzelf gericht”.

Habitus is dus een door en door politiek project, en wat dat aangaat past Fabias in een nieuwe stroming van jonge, zelfbewuste, “zwarte” dichters die zich expliciet uitlaten over maatschappelijke misstanden als racisme en seksisme, zoals Simone Atangana Bekono (*Hoe de eerste vonken zichtbaar werden*, Lebowski, 2017) en Dean Bowen (*Bokman*, Jurgen Maas, 2018). Het werd hoog tijd dat dergelijke thema’s in de Nederlandstalige poëzie aan de orde kwamen. Maar dat is niet de enige reden waarom *Habitus* moet worden omarmd (al zou het op zichzelf een legitieme motivatie kunnen zijn). Nee, het zijn de vaart en ritmiek, de rijkdom aan beelden en de subtiliteit van de visie op het menselijke bestaan die maken dat dit grote poëzie is.

PIET GERBRANDY

RADNA FABIAS, *Habitus*, De Arbeiderspers, Amsterdam, 2018, 118 p.